

znanstven in kaže, da glas o zvezi notranje avstrijskih dežel ni tako nov in da je vreden resnega prevdarka. — L. 31 je se vé da spet njegov spis: O povestnici dežele kranjske, kjer spregovorivši o društvu zgodovinskem, kako bi se moglo preravnati, pové svojo misel o jeziku, o nasvetovani knjigi, o njenem pisatelju ter o težavah za kranjskega zgodovinarja, koliko še manjka tvarine, in koliko ta reč potrebuje še preiskovanja. — Z ozirom na spis P. Ladislava v sporočilu novomeške gimnazije o sv. Hieronimu se je l. 34 oglasil Hicinger, ter odgovoril na vprašanje: Hieronim, čegav je? — da ne po rodu, temuč po zemlji in znanji jezika je sv. Hieronim naš; ravno tako si ga svojiti zamorejo Hrovatje. — L. 37 in 38 je dal obširno sporočilo „Iz zbora avstrijskega gozdnega društva“ v Postojni o Notranjskem, in v posebnem dopisu povdarja, kolika potreba je Notranjcem poleg pridnega dela in boljšega gospodarjenja tudi napravljati poštene ceste.

Kakor je znanstven sestavek o zgodovini slovenske zemlje, tako umetno dovršen je tudi v Novicah 1866 l. 13—15 spis: Trst in njegovo obmestje. Zgodovinska črtica, spisal P. H. — Povod mu je povedan koj v prvih versticah: „V Trstu in njegovi okolici je v poslednjem času bolj živo vprašanje in poganjanje za prave razmere med italijanskim in slovenskim narodom; ne bo tedaj napačno, iz zgodovine nekoliko pojasniti pravice vsaktere strani“. — L. 20 razlaga ob kratkem Nektera ljudska imena na Notranjskem in Primorskem, vzlasti o Čičih, Brkinih, in z ozirom na J. Bilčev spis o nekterih imenih Notranjcev in Istrijanov v l. 23 je berž l. 24 oglasil se spet „O nekterih notranjskih ljudskih imenih“. — Ker je za naslednje leto sestavljal Matici del koledarski, posebej zvezdoznanski, utegne njegov biti še tudi v Novicah 1867 l. 15 s čerko H. podpisani sestavek: Nove najdbe v solncu — menda poslednji, kajti l. 36 naznanja že na slovstvenem polji tolikanj marljivega delavca preneglo smert.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrodnega slišiš, koristnega skušiš, zapliši! — Po tej poti otneš maralkaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominek po priložnici latinski: „*Littera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Današnji popoldan (18. dan septembra) obiskal sem tudi slovečo sličino galerijo v zgornjem Belvederu. Akoravno ima grof Harrach-ova zbirka, katero sem ogledal 15. sept., mnogo sprelepih izdelkov, vendar

Belvederski še senca ni. Tù še le se vidijo lepотиje, pri katerih ogledovanji se človek res kar zamakne. Zelo vsa prekrasna zgornje-Belvederska palača (32 sob in 2 kabineta) shranjuje slikarske umotvore najslavnejših umetnikov (nad 50) vseh časov in vseh omikanih narodov; — zmed slik, katere imajo vse široke pozlačene okvire, so nekatere tako velike, da segajo skoraj od tal do stropa. Od časov cesarja Maks-a I., ki je bil pričetnik te galerije, noter do naših dni nabirajo in skupujejo se najboljši slikarski izdelki, ter razkazujejo in ohranjujejo se v teh prostorih našemu in prihodnim rodovom v občudovanje. Služijo pa podobšine ob enem tudi kot študijski predmeti mladim umetnikom; — videl sem namreč v mnogih sobah slikarje, ki so si z veliko marljivostjo prerisovali (kopirali) podobšine iz razpostavljenih slik. — O vsкупnem številu teh sprelepih izdelkov nisem mogel natančnjega zvediti; eden djal mi je, da jih je okol 3000; drugi menil, da le okol 1800; pa naj si jih bo že toliko ali toliko, le to rečem, da vse, kar se ondi shranjuje, je sprelepo, in pusti v spominu obiskovalca nezbrisljivi vtis.

Tudi strežaji v Belvederu imajo strogo prepoved, da ne smejo sprejemati od obiskovalcev nikakega daru. —

Od tod napotil sem se v tovarno gg. Clayton, Schuttleworth & Comp. (okraj Landstrasse), kjer sta nam zbranim učiteljem gospodarskega kurza gg. profesorja Dr. Wilhelm in Dr. Reitlechner po privoljenji gg. lastnikov razkazovala, kako vlijajo iz grodeljna in napravljajo iz kovane železnine razne novošegne gospodarske stroje. Videli smo ondi mnogo mnogo tacega orodja (oralne, sejalne, mlatilne, senokošne, senopreobračalne, mlinske, sekalne, šivalne itd. mašine) v posamesnih oddelkih in v skupni sestavi, in nismo se mogli prečuditi človeškemu bistrourju naših časov. Naznanila se nam je tudi cena nekaterih bolj navadnih in že pogosto rabljenih kmetijskih strojev. —

Zapustivši imenovano tovarno napotili smo se tovariši zopet proti domu, in ogledali mimo grede še nekatere znamenitosti, o katerih hočem le kaj malega omeniti. „Central-Markthalle“, ki se nahaja med okrajem Landstrasse in znotranjim mestom, imela je, in ima menda tudi še zdaj namen, vabiti Dunajčanom iz vsega cesarstva, in tudi še iz čezmejnih pokrajin zdrav in nepokvarjen živež, kjer naj bi se lahko in gotovo, ter po primerni ceni razprodajal. To misel sprožil je bil mende, — če se ne motim, — dobro znani nekajni župan dunajski dr. Andr. Zelinka; videli smo namreč znotraj blizo pri vhodu vzdano kamnito pločo z zlatim napisom: „Erbaut im Jahre 1865 unter dem Bürgermeister der Stadt Wien Dr. Andreas Zelinka.“*) Ali zadostuje ta naprava upom,

*) Ozdravljal se je ta pogosto bolelni gospod nekega leta tudi v našem rajskem Bledu, kjer je bil baje, — naj se mi dovoli, da očitno povem, — posebno pri beračih zarad velike radodarnosti v naj boljši veljavi. Tudi Dunajčani so ga po-

ki so se stavili v taisto, ne vem; prostori, velikemu pokritemu sejmišču enaki, so sicer jako obširni; za razprodajo pripravljene robe se mi je pa videlo to veliko premalo, da bi kaj zdatnega zdalo v tako ogromnem mestu, in pri toliko obilnem prebivalstvu. —

Tik ravno opisane „Central-Markthalle“ pričinja se obširni perivoj „Stadtpark“. Ta čast dunajskemu magistratu gre, da ima za to veliko skerb, da prebivalstvu o časih, ko solnce hudo pripeka, stavlja na ponudbo veliko zavetnih krajev, kjer se more zateči v hladivno senco. „Stadtpark“ se razprostira ob okraji „Landstrasse“ in med notranjim mestom; — ravno skozi njegovo sredo teče, rečica „Wien“, in poleg te se nahaja še na levem obrežji na jako prijetnem kraju malo jezerce. Za šetanje ga ni kmalo prijetnejšega kraja, kot je ta perivoj; tudi obilno razpostavljenih klopi in sedežev vabi k oddihu utrujeno občinstvo. —

Prehodivši perivoj po celi njegovi dolgotni šli smo naravnost naprej gor proti krasnemu kamenitnemu Schwarzenbergovem mostu, ter prišli unkraj na terg enacega imena. Opasan je ob dveh straneh z jako umetno in dragoceno pozidanimi palačami, sredi terga pak je postavljen spominek slavnega nadpoveljnika in zmagovalca pri Lipsku (Leipzig), Karola kneza Schwarzenberga. Kipar Hänel v Draždanah je zgotovil ta monument. Na visoki kamenitni podlagi vidimo na orjaškem bronastem konji sedeči bronasti kip hrabrega poljnega maršala, ki, jasno zadovoljnost na obrazu, ter vtikovaje meč v nožnice, s tem nekako kaže, da dokončano je bilo pri Lipsku kervavo delo svetega branstva drage domovine. Spominek le-ta odkrit je bil 20. dan oktobra 1867, tedaj na obletnico velikega boja in zmage zoper samosilnika Napoleona I. — Naj bi pač za vselej miroval in počival meč, in na mesto njega toliko bolj marljivo delal plug in drugo gospodarsko orodje. —

19. dan septembra. Nedelja. (Cerkvi zedinjenih in nezedinjenih Gerkov (starovercev.) Protestantiško svetišče „in der Dorotheergasse.“) Da bi videl enkrat tudi obrede zedinjenih starovercev, podal sem se bil danes v njihovo svetišče, ki se nahaja na Dominikanskem tergu. Bila je ta mična majhna cerkvice nek-daj lastina jezuitskega konvikta; l. 1775 pak je bila prepušena zedinjenim starovercom kot farna cerkev, in je zdaj posvečena sv. Barbari. L. 1851 je bila prav lepo prenovljena. Zedinjenih gerkov mora biti na Dunaji ali zelo malo, ali pa so prav mlačni; kajti razun nekaterih vojakov konjikov (menda poljske narodnosti) bilo nas je prav malo nazočih. Altar je kakor pri nezedinjenih starovercih iz samih slik sestavljen; mašni obred je unemu menda zelo enak; videla se je tu poleg kerstnega

sežno cenili; v spomin, da prebolel je bil nevarno bolezen, dali so celo veliko spominsko okno (Votivfenster) iz dragocene barvane steklenine napraviti v desnem stranskem presvetišču Št.-Štefanske metropolitanske cerkve.

Pisavec.

kamna tudi spovednica, kar nisem zapazil še v nobenem svetišču nezedinjencev. Pevca sta se glasila, če se mi je prav slišalo, le dva; prepevala sta pa prav dobro. —

Od tod naprej sem šel zopet še enkrat v svetišče nezedinjenih starovercev, in sicer zaradi samega sprelepega petja. Dopadalo mi je danes še skoraj bolj, kot o prvem obiskanju te cerkve (12. dan sept.). Našemu neumerljivemu rajnemu Riharju njegovi neprijatli (— skoraj je neverjetno, da ga celo v grobu še marsikdo rad zbóde, pa je žalibog vendar le res! —) prav radi spodikajo, da je bil v svojem petju preživahen!!! prevesel!!! — pa glej: v gerški cerkvi slišal sem njegovim idejam in njegovim napevom tako zelo enake glasove, da si bil kmalu mislil: ali so posnemali uni Rihar-ja v njegovih kompozicijah, ali pa on nje. *) Tudi sem med duhovnim opravilom videl danes prav lepi obred; nesel je namreč svečenik, gerško prepevaje, blagoslovljeni kruh v sprevodu okrog po cerkvi; mali ministrant šel je pred njim z gorečo svečo, poleg njega pa mežnar s kadilnico, kadé versko skrivnost. —

Iz tega svetišča šel sem naprej v protestantiško cerkev „in der Dorotheergasse“, ki je bila nekdanj lastina nekega nunskega samostana. Dozdaj sem v svojih popisih še vsa raznoverska dunajska svetišča več ali manj hvalil; tako malo pa mi ni nikjer dopadalo, kakor na tem kraju. Cerkvi se sicer po stavbi pozna, da je bila nekdanj nunska. Pozidana je v podobi podolgastega križa, in ima po obeh straneh vzvišene galerije, ali o snagi žensko-samostanskih svetišč tū zdaj ni slúha ne dúha. Vse je nekako zanemarjeno. Ljudstva je bilo sicer prav obilno zbranega, pa vse se je nekako dolgočasno obnašalo. In kako bi se tudi ne? Duhovnika ni bilo nikjer videti; le edino petje se je čulo, pa še to tako suhoparno, da ni bilo nikamor. Čakal sem en čas, ker pa je bilo vedno le eno in isto, sem jo kmalu pobral od tam, in šel rajše naprej v dvorno kapelo, kjer sem vžíval, kakor skoraj vsako nedeljo mojega dunajskega bivanja, neizrekljive slasti v poslušanju sprelepega petja. Danes sem se tudi poslovil od tega svetišča, ter zapustil ga v tihih mislih: Bog vé, ali bom še kdaj tu? —

20. dan septembra. (Cerkev o. o. piaristov, zvana „Maria Treu.“) Ta v Jožefovem mestu (8. okraji) stoječa cerkev mi je znana že od l. 1863, ko sem bil gredé na Velehrad in Holomuc vpervič na Dunaji. Danes sem bil prišel po opravilih v to okolico, toraj sem si hotel sprelepo to sgrado mimo gredé vnovič ogledati. Na tergu pred

*) Se vé, da se to moje mnenje ne sme po čerki natanjnéno vzeti; sploh pa o napevih vedno terdim, kar sem že enkrat, — menda v „Danici“, — govore o Riharjevih kompozicijah zapisal, ponovim tudi še danes, namreč:

Komur dal je Bog, da poje,
Dal mu tud' je pesmi svoje!

svetiščem stoji visok kamenit spominek v čast Bogorodnice D. Marije; čelo cerkveno kinčata dva stolpa; tik ob južni strani prizidan ji je samostan o. o. piaristov, ob severni pa v semetrični enakosti plemeniški konvikt, kateri je vtemelil l. 1731 grof Löwenberg za žlahtnorodne mladence avstrijske in ogerske, ter izročil jih v odgojo ravno imenovanim samotarcem. Znotranji cerkveni prostori, ob sredi z impozantno kupljo kronani, ozališani so s sprelepimi presnimi stenskimi in tudi altarnimi slikarijami raznih odličnih umetnikov; tudi l. 1857 po Breslavskem orglodelcu Bukow-u zgotovljene orgle so posebne vrednosti.

21. dan septembra. (C. k. „Münzamt.“ „Ambraser-Sammlung.“ V doljnem Belvederu.) „Kdor ima denar, ta je mož“, pravi stara narodska prislovice; za to pa menda tudi brez razločka vse, staro in mlado, koperni neizmerno po njem, t. j. po „cvenku“. Celo otrok se rad poigra z bliščečo desetico, akoravno njene vrednosti ne pozna. Da bi toraj vsaj vedel, kako prav za prav narejajo te majhine reči, katere doseči pa se toliko in silno trudimo, nagovoril sem bil nekatere gg. sotovariše, naj gremo v „Münzamt“, ali če smem po domače reči: v denarno kovačnico. Prav radi so se mi pridružili. — Postavljeno je to poslopje ob kraji predmestja „Landstrasse“, ter blizo „Stadtpark-a“, in že po svoji zunajnosti kaže, da spada med perve znamenite prostorije dunajske. Meriti se namreč more z marsikako palačo. Nad trojnatim vstričnem vhodom nosi verh družega nadstropja na zalem, od šesterih stebrov podpertem čelu napis:

„Rei monetariae“.

Naše učiteljske sprejemnice so nam tudi tu polajšale vhod; vendar pa je prijazni portir mogel iti v našem imenu prosit dovoljenja za ogledovanje k dotičnemu g. načelniku. Kmalu se je vernil, pripeljal s saboj že tudi razkazovalca, in zdaj hajd na ogledovanje!

Dopisi in novice.

Iz Černomlja. Učiteljsko društvo v Černomlju je imelo 27. oktobra t. l. zbor. Na dnevnem redu je bilo:

1. Kako bomo naj bolje zadostili postavi dne 28. febr. 1874 v oziru ponavljalnih šol? — 2. Gospod Muhič z Verha bo poročal, kaj je koristnega čul in videl v kmetijski šoli v Gradu, da bo tudi nam koristilo. — 3. Gosp. Jersinovec bo poročal o deželni učiteljski skupščini. — 4. Posamezni nasveti.

Gosp. predsednik Stanonik pozdravi zbrane g. g. učitelje: Nekako tesno mi je pri sercu, ko vas danes g. g. tovariši, kot predsednik, pozdravljam, ker se čutim preslabega, da bi mogel brez vaše pomoči in podpore kaj koristnega učiniti. Na naših »sprejemnicah« čita se: »Napredujmo!« Napredujmo res v pravem pomenu, delajmo za pravi blagor nam izročene mladine in tudi božji blagoslov ne bode izostajal. Kakor pa pri velikanskem stroju eno samo pokvarjeno